

TALLOZÁS

Fiatal értelmiségiek társadalmi beilleszkedése

(Lupta de clasă, 1969. 12.)

Érdekes felméréseket végzett a kolozsvári Babeş—Bolyai Tudományegyetem filozófiai és szociológiai tanszékének — időközben szociológiai laboratóriummá alakult — szociológiai munkaközössége a főiskolai végzettségű fiatal diplomások társadalmi integrálódásával kapcsolatban. E vizsgálatok eredményét foglalják össze tanulmányukban Ion Aluăş, Kallós Miklós, Roth Endre és T. Rotariu. A főiskola elvégzése után hogyan helyezik el e szakembereket, képzettségüket maximálisan értékesíthetik-e munkahelyükön, miként őrzik meg és frissítik fel szakismereteiket, továbbá a társadalmi, gazdasági és kulturális élettel szorosan összefüggő egyéb kérdésekre kerestek választ a kutatók. A felmérések kérdőívek alapján történtek, és 326 alanyra terjedtek ki.

Miután elhelyezkedett a termelésben, a valóságos integrálódás végett a fiatal szakembernek a társadalom igényelte munkát kell végeznie, munkahelyi tevékenységének legalább azt a felkészültségi szintet kell megütnie, amelyről a diplomája tanúsodik — állapítják meg a szerzők. Majd rámutatnak: a gyakorlati tevékenység igazolja egyrészt, hogy a betöltött munkakör megfelel-e a végzős szakképesítésének, ismeretei színvonalának, másrészt pedig azt, hogy a fiatal diplomás képzettsége minőségileg és mennyiségileg megfelel-e az elfoglalt munkahely, állás vagy funkció követelményeinek. Csupán e két oldal kölcsönös egybeesése biztosíthatja az optimális beilleszkedést, s teremti meg a képzettség és az adottságok értékesítéséből fakadó erkölcsi megelégedettség feltételeit. Ezek alapján — magasabb szinten — a beilleszkedés belső és külső serkentő tényezőket is feltételez a szakmai elmélyülés, az öntökéletesítés, az ismeretek szüntelen felfrissítése, a képzés folyamatos kiegészítése tekintetében. Hasonlóképpen az integrálódás csak akkor hatékony, ha emberi kapcsolatok kiépülése segíti elő, ha megfelelő életkörülmények között megy végbe.

A továbbiakban a szerzők a főbb kérdésekre beérkezett válaszokat ismerte-

tik. Így például a 326 anketálandy közül 267 (81,9%) foglalta el állását hivatalos elosztás révén, a többi (18,1%) más úton. Arra a két kérdésre, hogy a kapott funkció megfelel-e a fiatal diplomás képesítésének és ez a képesítés megfelel-e a funkcióból eredő követelményeknek, a válaszok így oszlanak meg: 67,8% esetében az összhang megvan, 8,3% esetében teljesen hiányzik. Figyelemre méltó az is, hogy az anketálandyok többsége szerint az egyetemi tanulmányok során nagyobb hangsúlyt kellene helyezni a gyakorlattal közvetlen kapcsolatban levő ismeretekre. Elsősorban a tanárok (67,2%) és a természetben dolgozó mérnökök osztják e véleményyt.

A kutatók az iránt is érdeklődtek, hogy a fiatal diplomásoknak szándékuk-e a közeljövőben tovább emelni szakmai színvonalukat. A válaszok döntő többsége (89,6%) igenlő. Szándékuk megvalósítását a legtöbben (30,7%) a termelés területén való szakosodásban látják; mások (27,0%) a továbbképző tanfolyamok mellett szavaznak; 21,8%-uk a doktorátus megszerzése útján kívánja elmélyíteni tudományos ismereteit; 20,8%-uk pedig egy újabb karon szeretne továbbtanulni látogatási kötelezettség nélkül; 9,5%-uk — általános és középiskolában működő tanárok — a véglegesítő és fokozati vizsgák letétele révén óhajtja ismereteit gyarapítani; s végül 4,6%-uk az egyéni tanulást tartja célravezetőnek.

Milyen nehézségekkel találkozhatnak munkahelyükön a fiatal szakemberek? A beküldött válaszokból kiderül, hogy az anketálandyok elsősorban tájékozódás, dokumentálódás során ütköznek akadályokba, mert nehezen jutnak megfelelő szakirodalmhoz; nélkülözik az illetékes irányítást: nincs anyaguk és kísérleti eszközük. A gátló tényezők között sorolják még fel az időhiányt, a családi és lakáskörülményeket, a vezetők értetlenségét.

Kritikai szellem és társadalmi felelősség

(Contemporanul, 1969. 51.)

Az ember társadalmi-politikai, gazdasági, tudományos és művészi tevékenységének objektív értékelésében megnyilvánuló kritikai szellem egyik formája az új és régi közötti harcnak, egyben kifejezi a szocializmus feltételei között az ellentmondások egységének és harcának egyetemesen ható törvényét — írja cikkében Ion Mitran. Az osztályantagoniz-

must felszámoló társadalomban a bírálát és önbírálat szükségszerűen a fejlődés feltétele, alapvető tényezője a hibák és lemaradások kiküszöbölésének, valamint az egyik-másik területen észlelt ellentmondások feloldásának. Kritika és önkritika nélkül nem lehetne helyes döntéseket hozni, idejében kijavítani a téves intézkedéseket. Végső fokon a bírálát hatékony módja annak, hogy mindig és minden körülmények között az élet követelményei szerint cselekedjünk.

E gondolatot tovább fejtegetve a szerző leszögezi: a negatív jelenségek, a dolgok jó menetét akadályozó gyakorlat ellen irányuló építő kritika nem aknázza alá a szocialista hatalmat, nem gyöngíti az új rendszer alapjait, ellenkezőleg, a társadalom tökéletesítésének biztosítéka.

Harc nélkül, vagyis éles kritikái szellem nélkül nem írható ki a szolgálóikütség, a karrierizmus, a parvenúság, a kényelmeskedés, a rutin, a visszaélések, az élésködés, a felelőtlenség rákfenéje. Ott, ahol az elvszerű kritikát, valamint a nem képmutatásra alapozott, valóságos önbírálatot einézés, közömbösség helyettesíti, egyfajta „süketség“ a harcós szellemmel szemben, zavartalanul belopakodhat a szubjektívizmus, amely elsősorban azért káros, mert nem veszi tudomásul az objektív valóságot, és menlevelet ad az önkényességnek.

A bírálát és önbírálat erkölcsi lényege és ebből következő magas társadalmi értéke elképzelhetetlen az igazság és bátorság tisztetének szféráján kívül. Az igazság tisztelte és a bátor szembenézés ugyanis elengedhetetlen feltétele a tények felelősségteljes vizsgálatának, a negatív jelenségek megszüntetésének.

A cikkíró rámutat, hogy a kritika társadalmi szerepe és felelősségérzettel áthatott gyakorlása folyamatos kapcsolatot tételez fel a közvetlen társadalmi valósággal. Hellyel-közzel tapasztalhatjuk még a közvagyonnal szembeni felelőtlenség, a munkával kapcsolatos helyzetlen magatartás, a társadalmi kötelezettségek teljesítésében a felületesség jelenségeit. Éppen ezért szükséges határozottan fellépni minden maradi, nem szocialista megnyilvánulás ellen — tekintet nélkül a személyekre és tisztségekre. Idevágóan a Központi Bizottság legutóbbi plenáris ülése méltán hangsúlyozta, hogy gyökeresen változtatni kell a munkaszemléleten. A társadalmi felelősség fokozása, a kritika serkentése lényegében az anarchista szellem tagadását jelenti, feltételezi a társadalmi törvények és normák ismeretét és tiszteletben tartását, valamint a társadalmi kötelezettségek maradéktalan

teljesítését. A szocialista demokrácia kiszélesítésének folyamata erjesztője és egyben előfeltétele a kritikai szellemnek, fokozza a társadalmi felelősséget.

A tudományos és művészi alkotótevékenységgel kapcsolatban Ion Mitrán hangsúlyozza: e területeken a nézetek közötti harc előfeltétele annak, hogy e szellemi tevékenységek a sokoldalúan fejlett szocialista társadalom követelményeinek szintjére emelkedjenek. A tudományban — akár társadalomtudományokról, akár természettudományokról legyen szó — az igazság egyet jelent az objektivitással, a szubjektívizmus tényezőinek kiküszöbölése viszont nem könnyű feladat. Ezek a tényezők olykor egy helyben topogáshoz vezetnek, meglassítják az értékek szelekcióját. Ezért elsődleges követelmény a pártosság, a tudományos tárgyilagosság érvényesülése az alkotómunka további kibontakoztatásában. Más szóval: szükséges a vélemények reális egybevetése. Csak ilyen körülmények között nyilvánul meg szabadon az alkotók egyénisége, csak ily módon kap bátorítást az újító szellem és küszöbölődik ki minden merevség, szüklátórkörűség, a szubjektivitás az igazi értékek megítéléséből.

Tézisek a cselekvésről

(Praxis, 1969. 1—2.)

A cselekvés és az erkölcs viszonyát vizsgálva, Danko Grlíc jugoszláv filozófus a zágrábi filozófiai folyóiratban szembefordul azokkal a nézetekkel, amelyek valamely cselekvés erkölcsi értékelését az elérendő cél, eredmény felől végzik el. Szerinte nem léteznek a cselekvés által elérhető magukban levő értékek, hanem az emberiség lényegét maga a cselekvés alkotja.

A mai forradalmi mozgalmak új vonása abban jelölhető meg, hogy számukra a cselekvés már nem csupán út valamilyen cél felé, hanem a cselekvés, a mozgalom tartalmazza magát a célt is. A cél és annak megvalósítása itt egybeesik. Valamely mozgalom értelmét és értékét nem kizárólag annak alapján jelöljük ki, hogy milyen célokat követ (még ha azok a leghaladóbbak is), hanem meghatározóak ebből a szempontból konkrét történelmi tettei is. Korunk forradalmi mozgalmi tudatosították e két mozzanat egységét. A forradalmárt nemcsak az jellemzi, hogy programot készít a távoli jövő számára, amelyhez majd fokozatosan közeledik. Itt és most kell forradalmárnak lenni:

a cselekvésnek önmagának is felelősséggel tartozik, nemcsak az objektív feltételeknek, a célnak. Ha a cselekvés nem valamilyen szubsztancia járuléka csupán, akkor minősége sem kizárólag a feltételektől, a követendő céltől, hanem önmagától is függ.

A cél és az út egységét hangsúlyozó fel fogásban a történelem már nem úgy jelenik meg, mint egy a priori kidolgozott program megvalósítása. Az emberi tartalommal teltett történelem programmá válik. A holnap nem utunk végén vár ránk. Úgy kell cselekednünk, hogy a holnapot már ma megvalósítsuk.

A kortárs világban szükségessé vált a legszélesebb értelemben vett cselekvés, tevékenység és praxis rehabilitálása. Rehabilitálni kell a cselekvést nem csupán mint a tétlenség ellentétét (mert így megrekedhetnénk az egyének közötti pszichológia síkján), hanem olyan eredeti, lényegi emberi erőként, mely lehetővé teszi az emberrelválást. Az emberi cselekvés mint az emberi lét abszolút teljességének kategóriája lehetővé teszi nem csupán az ún. tipikus emberi képességek (elvont megismerés, művészi alkotás) kibontakozását, hanem magát a világot is. A cselekvés rehabilitálása teszi egyedül lehetővé az ember számára, hogy méltóságát visszahódítsa.

Az utónévadás tanulságai

(*Magyar Nyelvőr*, 1969. 1.)

Egy utónévlexikon megszerkesztésének irányítását és gondozását vállalta a Magyar Tudományos Akadémia Nyelvművelő Munkabizottsága. Ladó János meg is indította a mai és a régi utónévanyag összegyűjtését, és elkészítette — megvitatásra — egy „Keresztnévadási (vagy utónévadási) tanácsadó könyv” tervezetét. Közben azonban bebizonyosodott, hogy az anyakönyvi bejegyzések mai állapotának és problémáinak átfogó ismerete nélkül a kérdéseket nem lehet megnyugtatóan rendezni. Így került sor a Statisztikai Hivatal országos felmérésére. E névstatistika fontosabb tanulságait foglalja össze a budapesti nyelvészeti folyóiratban Lőrincze Lajos.

A felmérés legmeglepőbb eredménye a névváltozatok, az eltérő írásformák tömege, különösen a női nevek többalakúsága. Például: *Juliana* (904), *Julia* (81), *Juliánna* (55), *Júlia* (34), *Júlianna* (2), *Julián* (1), *Juliána* (1); vagy: *Adrien* (84), *Adrienne* (55), *Adrienn* (27), *Adrianna* (4), *Adrienna* (3), *Adriene* (1). Mindez

egyrészt a „névadók” sokféleség-igényét tanúsítja, másrészt azt, hogy a nevek beírásában valamilyen ésszerű rendet kell teremteni. Lőrincze azonban hangsúlyozza: az az általános előírás, hogy az olyan idegen hangzású utóncvet, amelynek magyar megfelelője is van, magyaros formában kell bejegyezni, nemcsak a külföldi állampolgárokra nem érvényes; hanem a más anyanyelvű nemzetiségekre sem, akiknek megvan az a joguk, hogy „saját nyelvükön, saját hagyományaik szerint anyakönyveztesék gyermekeiket, akár van a kívánt névnek magyar megfelelője, akár nincs. Azaz a szülők kívánságára be lehessen jegyezni a *Johann*, *Hans*, *Jovan*, *Iuon*, *Jan*, *Petar*, *Petru* stb. névformákat is“.

A felmérés eredményei olyan rendezést sugallnak, amely az eddigi *előírásoknál* valamivel többet, de a mai *gyakorlatnál* valamivel kevesebbet enged meg. Minél kevésbé kösse meg fejlődésében a névanyagot, s ne korlátozza túlságosan az egyént, de védjen az összevisszaság és zűrzavar ellen, s megvédje a tiltakozni nem tudó csecsemőt a meggondolatlan-ság, a pillanatnyi divat vagy feltűnési vágy következményeitől. Az európai népek gyakorlatához hasonlóan védelmeznie kell a névadási szokásokat, a hagyományos magyar névanyagot — a teljes kötetlenség helyett, amikor például akár tárgyak, kocsimárkák vagy történelmi egyéniségek teljes neve (vagyis családi és keresztnéve együtt) is szerepelhet utónévként.

A bejegyezhetőségnek tulajdonképpen egyetlen lényeges kritériuma van: hogyan tölti be a szóban forgó név feladatát, funkcióját, az azonosítást, illetve a megkülönböztetést (természetesen a családnévvel közösen). Éppen ezért az utónévanyag gazdagodását, állandó bővülését nemcsak hogy el lehet fogadni és természetesnek kell tartani, hanem a lehetőség szerint elő kell segíteni, támogatni kell. Ebből a szempontból kell megítélni a névváltozatok *önálló* névként való elfogadását is. A név a többi között nem hagyhat bizonytalanságban afelől, hogy milyen nemre vonatkozik. A nyelvertervezés számíthatna például a *Jácint* (a *Rózsa*, *Ibolya*, *Viola*, *Virág* mintájára történő) vagy a *Szende* női névként való elterjesztésére. Az elavult írásváltozatok (*Ferencz*, *Judith*) s az ejtéskülönbségek egy része (*Julia* — *Júlia*) szintén nem tekinthető önálló névformáknak, tehát szükséges az egységesítésük. Az ejtéshez igazodó írásmóddal kell megszüntetni a sok zavart az idegenesen írt (*Alice*) nevek körül is. A becéző funkcióját elvesz-

tett névformákat (mint *Magda*, *Zsuzsa*) viszont önálló, hivatalosan bejegyezhető neveknek kellene tekinteni.

A nevek gyakoriságát bemutató statisztikából kiderül, hogy a férfinevek közel 90%-a jut az első 25 névre (országos átlag), mi több: 42%-a az első 6-ra (*László*, *Zoltán*, *István*, *József*, *János*, *Attila*). A női neveknél arányosabb ugyan az eloszlás (75%, illetve 32%), de ez sem terelheti el a figyelmünket arról, hogy a sokféleség-igény inkább csak a név-, illetve írásváltozatokban érvényesül. Remélhető, hogy a tervbe vett tanácsadó könyv jelentősen elő fogja segíteni a változatosság bővülését.

Erdélyi követ Cromwellnél

(*Magazin istoric*, 1969. 12.)

Demény Lajos, a történelemtudományok doktora írásban kevéssé ismert témát tárgyal: II. Rákóczi György követének angliai működését, a két ország közötti kapcsolatok alakulását az 1650-es években.

Cromwell kormányához különböző utakon, köztük Comenius közvetítésével sok hír jutott el az erdélyi fejedelemség bel- és külpolitikai viszonyairól, a Habsburg-ellenes protestáns európai koalíció kialakulásában való érdekeltségéről. Ugyanakkor a Londonban tartózkodó erdélyi követ, Constantin Schaum a legaprólékosabb részletekben tájékoztatta II. Rákóczi Györgyöt Anglia politikai, katonai pozícióinak alakulásáról, az általános nemzetközi helyzetről.

1654 decemberében Schaum Svédországon és Dánián keresztül ismét Londonba utazott azzal a levéllel, amelyet II. Rákóczi György írt Cromwell Olivernek. A levél az erdélyi fejedelem megszemenő tájékoztatójáról tanúskodik a szigetország életére vonatkozóan. A levél legérdekesebb és legjellemzőbb részlete az, amelyben az erdélyi fejedelem elismeri az angol köztársaságot. Ez annál jelentősebb, mivel ebben az időben még kevés ország ismerte el de jure az angliai új államformát.

Ez az utóbbi lépés azt bizonyítja, alapítja meg Demény, hogy Erdélyben az erőviszonyok az uralkodót rákényszerítették, tényként fogadja el az angol polgári rendszert és reálisan értékeli a Köztársaság, illetve a Protektorátus növekvő szerepét az európai politikai élet alakulásában. Erre készítették Rákóczit messzire célzó tervei, Erdélynek a

Közép- és Kelet-Európában elfoglalt helyére vonatkozó elképzelései. De éppen a fejedelem rendkívül erős monarchisztikus beállítottsága miatt a köztársasági Anglia iránti pozitív magatartás következetlen volt: a lefejezett király volt káplánját, Isaac Basriust, aki ebben az időben érkezett Erdélybe, kinevezte a gyulafehérvári iskola rektorává.

Schaum követ, miután tapogatózó tárgyalásokat folytatott a lengyel, a svéd és a dán udvarban, 1655 kora tavaszán újra Angliába érkezett, ahol ugyanazon év május 14-én fogadta őt Cromwell. Az erdélyi fejedelem üdvözlését a követ latinul tolmácsolta (a beszéd angol nyelvű szövegét a British Museumban őrzik), ebben a megszokott formáságok mellett II. Rákóczi György óhaját fejezte ki a normális, szilárd, állandó diplomáciai kapcsolat fenntartására a két ország között.

Az erdélyi fejedelem részletes javaslatait Schaum 1655. május 24-én írásban adta át Cromwellnek. Ebben az okmányban a kölcsönös kapcsolatok elmélyítését sürgeti. Tájékoztatót szeretne kapni Anglia távolabbi terveiről és kifejezi II. Rákóczi György szándékát, hogy csatlakozzék az esetleg kialakuló angol—svéd—holland koalícióhoz. 1655. június 9-én John Thurloe államtitkár közvetítésével Cromwell ismét fogadta az erdélyi követet. A kihallgatás során pozitív választ adott a Rákóczi levelében foglaltakra, ezt megerősíti az ugyanazon a napon kelt francia szövegben.

Az 1655-ös év s a következő esztendők össz-európai eseményei, de főleg az angliai és erdélyi belső fejlődés, így II. Rákóczi György háborúi következtében nem jött létre szövetség Anglia és az erdélyi fejedelemség között. Ennek ellenére, amint e cikkből kitűnik, Schaum küldetése érdekes mozzanatot jelent az európai diplomácia történetében.

A vegyi fegyverek eszkalációjának veszélye

(*New Scientist*, XLIII. 662.)

Matthew Meselson, a Harvard Egyetem professzora és Julian Perry-Robinson, a stockholmi nemzetközi békekutató intézet (Stockholm International Peace Research Institute) tudományos munkatársa komoly polemológiai érvekkel figyelmeztet a nagyméretű kirobbanható vegyi háború lehetőségére.

A szerzők Vietnamba utalva megjegyzik: a kövélemény általában keveset tud arról, hogy a kémiai hadviselés — egye-

lőre nem közvetlenül az ember életére törő — formái milyen mértékben terjedtek el az utóbbi esztendőkből. A vietnami alkalmazás azonban máris egy újabb pszichológiai károsítással fertőzi a nemzetközi légkört: a közvélemény „megbarátkoztat” a vegyi hadviselés lehetőségének gondolatával.

A vegyi fegyverek használatát illetően az elmúlt négy évtized során paradoxális helyzet alakult ki: számos állam belső viszonylatban, rendőri célokra minden további nélkül alkalmazta őket, de a nemzetek közötti konfliktusokban nem vetette be, holott az ilyenyszerű újdonásokat általában gyakrabban vetik be nemzetek közötti relációkban.

Más fegyverekhez — például a nukleárisokhoz — viszonyítva az eddigiek során bevetett vegyi fegyverek hadi technológiai hatékonysága még nem tömegmértű. Meselson és Perry-Robinson azonban felvázolja azt a mechanizmust, amely már-már szinte önműködően elvezethet egyrészt e fegyverek sokkal hatékonyabbá tételéhez, másrészt „természetesnek” tekintett háborús alkalmazásához.

Ez a mechanizmus a vegyi fegyverek amerikai részről bekövetkezett vietnami alkalmazásával tulajdonképpen már mozgásba is jött. A szerzők szerint ugyanis a háborútól távolmaradt országok katonai körei feltűnő érdeklődéssel tanulmányozzák a tapasztalatokat, s ez — úgymond — már előjátéka a proliferációnak.

„A modern Ady” — s a modern irodalomtörténet

(Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények, 1969. 2.)

Örömmel üdvözljük a modern irodalomtörténettel egyébként adós folyóiratban megjelent, igazán korszerű Ady-tanulmányt, amely az irodalmi és napilapokban az Ady-évforduló alkalmából zajlott vitát magasabb szinten, érdemben folytatja, s a korszerű Ady-értelmezésben alapvető segítséget ad. (A tanulmány Lukács György Adyról szóló írása előtt született, gondolatmenetük helyenként mutatkozó rokonsága azonban nem csökkenti, sőt inkább növeli Láng Gusztáv gondolatainak súlyát.)

Láng Gusztáv „néhány újabb Ady-értelmezés rugalmasabb következtetéseit” figyelembe véve, de alapvetően saját kutatásai, meglátásai alapján vizsgálja, hogy „Ady életműve miért nemcsak zá-

rókö, hanem a magyar költészet korántsem lezárult fejlődésszakaszának alapköve is”. A régebbi megközelítési módokkal ellentétben — Lukáccsal összehangzón — szerzőnk Ady egyetemességét európai viszonylatokban látatja, s evégett néhány idézet erejéig felvillant egy Ady—Kafka-párhuzamot, anélkül azonban, hogy a hasonlóságokat abszolutizálná. („E véletlen egyezésekben nincs semmi kísérteties. Nem is azért idéztem őket, hogy Kafka ürügyén valami világirodalmi rangemlést követeljek a költőnek. Meggondolkoztatónak érzem azonban, hogy amikor a két művészt ily nyilvánvalóan hasonló reakciókra készíti az azonos kor, a monarchia azonos valósága és a belőle lepárlott azonos közérzet, akkor e reakciók mögött miért nem keressük az azonos — vagy sokban hasonló — felismeréseket, s Adyban a máig élő modernség éppoly gazdag példatárát, mint Kafkában.”)

A modern szempontú irodalomtörténeti tanulmányokat, esszéket gyakran éri a vád, hogy publicisztikai fogantatásúak, hiányzik belőlük a filológiai alapvetés, szakszerűség. Láng Gusztávnak ezt nem lehet a szemére vetni. Az Ady-filológia régóta használt motívum-rendszerét figyelembe véve, az én-verseket, a magyar Ugar verseit, a pénzmotívumot, a Messiás-sors képeit elemzi, új összefüggés-rendszerben, s ebből vonja le a tanulságot: Ady „nemcsak az ember egyetemes nagyságát élte át, hanem ez abszolútum-igény szűkszerű kudarcait is: nemcsak a valóságban rejlő eszményt tudta felmutatni, hanem azt is, hogy a beteljesülés csak töredékes megvalósulása ennek az eszményinek, hogy a vágy, a szépségre, emberségre, teljességre törv akarát egy lépéssel mindig előtte jár a valóságnak, s hogy az »álom-hordozó« Messiások sorsa ezért a tragikum. De azt is tudta, s példájának, etikumának ez is korszerű értelme, hogy e Messiás-szerep vállalása nélkül nincs emberi haladás, tragikuma ezért felemelő...” Ezért mondja Láng Gusztáv, hogy Ady költői műve, pontosabban költői szemlélete, „világmagyarázata” nemcsak folytatható, hanem nélküle elképzelhetetlen József Attila, Szabó Lőrinc, az érett Babits gondolatísága.

Ha valamit Láng Gusztáv tanulmányában hiányolhatunk, az saját felismeréseinek, rendszerének bővebb kifejtése. A *modern Ady* majd minden bekezdése egy-egy fejezetnyi mondanivalót takar, az egész együtt új Ady-monográfiát (legálábbis kismonográfiát) ígér.